

Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego – Eucharystia - biblijne podstawy i teologia (ks. M. Rosik 28.01.14r. i 18.02.14r.)

I. Biblijne zapowiedzi

1) W Starym Testamencie najwyraźniejszą zapowiedzią jest manna czyli chleb z nieba (hebr. „man-hu = „Co to jest?”), co jest ludową etymologią wyrazu manna – stąd nazwa. Opis znajdziemy Wj16,4-14:

Pan powiedział wówczas do Mojżesza: «Oto ześlę wam chleb z nieba, na kształt deszczu. I będzie wychodził lud, i każdego dnia będzie zbierał według potrzeby dziennej. Chcę ich także doświadczyć, czy pójdą za moimi rozkazami czy też nie. Lecz w dniu szóstym zrobią zapas tego, co przyniosą, a będzie to podwójna ilość tego, co będą zbierać codziennie». Mojżesz i Aaron powiedzieli do społeczności Izraelitów: «Tego wieczora ujrzycie, że to Pan wyprowadził was z ziemi egipskiej. A rano ujrzycie chwałę Pana, gdyż usłyszał On, że szemrzecie przeciw Panu. Czymże my jesteśmy, że szemrzecie przeciw nam?» Mojżesz powiedział: «Wieczorem Pan da wam mięso do jedzenia, a rano chleb do sytości, bo słyszał Pan szemranie wasze przeciw Niemu. Czymże bowiem my jesteśmy? Nie szemraliście przeciwko nam, ale przeciw Panu!»

Mojżesz rzekł do Aarona: «Powiedz całemu zgromadzeniu Izraelitów: Zbliście się do Pana, gdyż słyszał wasze szemrania». W czasie przemowy Aarona do całego zgromadzenia Izraelitów spojrzeli ku pustyni i ukazała się im w obłoku chwała Pana. I przemówił Pan do Mojżesza tymi słowami: «Słyszałem szemranie Izraelitów. Powiedz im tak: O zmierzchu będziecie jeść mięso, a rano nasycicie się chlebem. Poznacie wtedy, że Ja, Pan, jestem waszym Bogiem». Rzeczywiście wieczorem przyleciały przepiórki² i pokryły obóz, a nazajutrz rano warstwa rosy leżała dokoła obozu. Gdy się warstwa rosy uniosła ku górze, wówczas na pustyni leżało coś drobnego, ziarnistego, niby szron na ziemi. Na widok tego Izraelici pytali się wzajemnie: «Co to jest?» - gdyż nie wiedzieli, co to było. Wtedy powiedział do nich Mojżesz: «To jest chleb, który daje wam Pan na pokarm. To zaś nakazał wam Pan: Każdy z was zbierze dla siebie według swej potrzeby, omer na głowę. Każdy z was przyniesie według liczby osób, które należą do jego namiotu».

Manna uratowała Izraelitów od głodu na pustyni w czasie ich wędrówki do Ziemi Obiecanej (która miała miejsce około 1250-1200 p.n.e.). Sam Jezus interpretuje mannę jako zapowiedź Eucharystii w J6,48-53:

Jam jest chleb życia. Ojcowie wasi jedli mannę na pustyni i pomarli. To jest chleb, który z nieba zstępuje: kto go spożywa, nie umrze. Ja jestem chlebem żywym, który zstąpił z nieba. Jeśli kto spożywa ten chleb, będzie żył na wieki. Chlebem, który Ja dam, jest moje ciało za życie świata». Sprzeczali się więc między sobą Żydzi mówiąc: «Jak On może nam dać [swoje] ciało do spożycia?» Rzekł do nich Jezus: «Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam: Jeżeli nie będziecie spożywali Ciała Syna Człowieczego i nie będziecie pili Krwi Jego, nie będziecie mieli życia w sobie. Kto spożywa moje Ciało i pije moją Krew, ma życie wieczne, a Ja go wskreszę w dniu ostatecznym. Ciało moje jest prawdziwym pokarmem, a Krew moja jest prawdziwym napojem. Kto spożywa moje Ciało i Krew moją pije, trwa we Mnie, a Ja w nim..

2) Mowa Eucharystyczna z 6 rozdziału Ewangelii św. Jana. U Jana nie ma opisu ustanowienia Eucharystii, ale jest Mowa Eucharystyczna, która zapowiada jej ustanowienie. Jest to jedna z najtrudniejszych mów, ponieważ Jezus mówi m.in.: „Jeżeli nie będziecie spożywali Ciała Syna Człowieczego i nie będziecie pili Krwi Jego, nie będziecie mieli życia w sobie” (J6,53). Dosłownie w języku greckim jest: „jeżeli nie będziecie gryźć mięsa Syna Człowieczego” i to nie jest metafora. Jezus mówi do Żydów, którzy znają Torę, gdzie jest napisane Rdz 9,4: „nie wolno wam jeść mięsa z krwią życia”. Czy Jezus sprzeciwia się wprost Prawu Starego Testamentu? W Ewangelii Jana występują takie „nieporozumienia” - Jezus wypowiada kontrowersyjne stwierdzenie, słuchacze się dziwią, a Jezus następnie wyjaśnia znaczenie (np.: J2 - cud w Kanie „zróbcie wszystko co wam powie”, J3 - rozmowa z Nikodemem „trzeba się powtórnie narodzić”, J4 - rozmowa z samarytanką „dam ci wody żywej” – mówi o Duchu Świętym). Wyjaśnienie zwykle łagodziło wypowiedź, natomiast w Mowie Eucharystycznej nie łagodzi, ale jeszcze bardziej zaostrza sytuację.

3) Cudowne rozmnożenie chleba. Jest sześć takich opisów: u Marka 2 razy, u Mateusza 2 razy, u Łukasza 1 raz i u Jana 1 raz. Prawdopodobnie były dwa takie zdarzenia. Pierwsze rozmnożenie (Mk 6,1n) ma miejsce na terenie Izraela i jest przedstawione w klimacie żydowskim. Mamy 5 chlebów jak Pięcioksiąg. Jezus odmówił błogosławieństwo, tak jak Żydzi odmawiali błogosławieństwo przed posiłkiem (znamy je z Mszału „Błogosławiony jesteś Panie, Boże wszechświata, bo dzięki Twojej hojności...”). Apostołowie zebrali 12 koszów tak jak 12 pokoleń Izraela. W tym opisie używa się greckiego słowa *spyris*= kosz, które oznacza kosz używany tylko przez Żydów do noszenia chlebów.

Drugie rozmnożenie (Mk 8n) dokonuje się gdy Jezus jest w Dekapolu, czyli na terenie pogańskim. Jezus odmawia dziękczynienie, według zwyczaju pogańskiego. Tym razem jest 7 chlebów, tak samo 7 koszów ułomków, bowiem „7” symbolizuje całość, wszystkich, uniwersalność. Na określenie kosza używane jest greckie słowo *kofinos*, które oznacza kosz używany wszędzie. Nakarmionych 4 tys. ludzi tak jak 4 strony świata.

Przez te dwa opisy Marek mówi, że Eucharystia jest przeznaczona zarówno dla Żydów jak i dla pogan, pomimo, że Markowa Ewangelia była skierowana głównie do Żydów. A skąd wiemy, że są to zapowiedzi Eucharystii? W obu opisach rozmnożenia chleba Marek używa czterech czasowników: wziął, błogosławił, połamał, dawał. Dokładnie te same czasowniki, w tej samej kolejności, użyte są w czasie ustanowienia Eucharystii na ostatniej wieczerzy.

II. Ustanowienie Eucharystii.

Są cztery opisy ustanowienia Eucharystii Mk, Mt, Łk i 1Kor. Słowa konsekracji są z Łk 22,19-20

Następnie wziął chleb, odmówiwszy dziękczynienie połamał go i podał mówiąc: «To jest Ciało moje, które za was będzie wydane: to czyńcie na moją pamiątkę!» Tak samo i kielich po wieczerzy, mówiąc: «Ten kielich to Nowe Przymierze we Krwi mojej, która za was będzie wylana.

Ostatnia wieczerza jest ukazywana jako uczta paschalna, która miała bardzo określony przebieg, który odnajdujemy w Eucharystii:

1. Kidusz – modlitwa na rozpoczęcie szabatu (i pierwszy kielich wina). U Żydów każdy miał swój kielich, a Jezus wprowadza *novum* i podaje im swój własny.
2. Hagada paschalna – najmłodszy uczestnik pyta „dlaczego ta noc jest tak ważna?”, a najstarszy opowiada o wyjściu z Egiptu (Wj 14 i 15), czyli o przejściu Anioła przez Egipt, przejściu przez Morze Czerwone, przejściu z Egiptu do Kanaanu. Opowiadający używa czasu teraźniejszego, np. „dziś Bóg nas wyzwolił...” czyli to nie jest wspomnienie, tylko przeżywanie. Jezus kończy „to czyńcie na moją pamiątkę”. Użyte jest tu greckie *anamnesis*, które oznacza wspomnienie, gdyż Ewangelia jest napisana po grecku, ale przedstawia tradycje żydowską, gdzie hebrajskie *cikkaron* (pamiątka) oznacza przeniesienie dawnego wydarzenia do teraźniejszości, tak jakby się ono działo tu i teraz. Dlatego Eucharystia uobecnia mękę i zmartwychwstanie. Nie przypomina jej, ale przenosi ją do naszych czasów.
3. Błogosławieństwo pokarmów – błogosławiono chleb i baranka, ale Jezus błogosławi tylko chleb (Ewangelisci nie wymieniają baranka) – Jezus sam jest Barankiem.
4. Drugi kielich, a potem uczta, czyli spożycie baranka, chleba, który łamie i rozdaje przewodniczący i gorzkich ziół jako symbol ciężkiego losu w Egipcie. Jezus rozdaje chleb, mówiąc „to jest Ciało moje”.
5. Trzeci kielich i śpiewanie Psalmów, Psalm 112 do 118 (tzw. Hallel). Tu następuje konsekracja Krwi. Po hymnach (Psalmach) wyszli w stronę Góry Oliwnej – Mk 14,22
6. Czwarty kielich i zakończenie uczty. Na ostatniej wieczerzy nie ma czwartego kielicha - Jezus modli się w Ogrójcu „Ojcze, oddal ode mnie ten kielich” tzn., że czwartym kielichem jest śmierć Jezusa.

Każda Eucharystia uobecnia śmierć Jezusa. Słowa „to czyńcie na moją pamiątkę” można rozumieć „to czyńcie na moją obecność”. Ostatnia wieczerza rozpoczyna się w wieczniku, a skończy się dopiero przy Paruzji

Łk 22,17-18: *Potem wziął kielich i odmówiwszy dziękczynienie rzekł: «Weźcie go i podzielcie między siebie; albowiem powiadam wam: odtąd nie będę już pił z owocu winnego krzewu, aż przyjdzie królestwo Boże».* Dopiero gdy nastąpi Paruzja skończy się uobecnianie śmierci Jezusa; wypijemy kielich z Jezusem. Ofiara Jezusa zastąpiła ofiarę Starego Testamentu. Dzieje Apostolskie opisują, że chrześcijanie idą do Świątyni na modlitwę, ale nic nie mówią o ofiarach. Pierwsi chrześcijanie nie składali ofiar w świątyni. Nie brali też udziału w obronie świątyni podczas powstania. Świątynia została zburzona przez Rzymian w 70r., a w 90r. doszło ostatecznie do rozdziału pomiędzy synagogą a chrześcijanami.

Eucharystia to dotknięcie (na chwilę) wieczności, u Boga nie ma czasu. Eucharystia nie jest ofiarą bezkrwawą, nie jest powtórzeniem ofiary Chrystusa (tak było w ST, że trzeba było ofiarę powtarzać). Jezus – Arcykapłan, uczynił, złożył ofiarę raz na zawsze - Hbr 7,25-28: *Przeło i zbawiać na wieki może całkowicie tych, którzy przez Niego zbliżają się do Boga, bo zawsze żyje, aby się wstawiać za nimi. Takiego bowiem potrzeba nam było arcykapłana: świętego, niewinnego, nieskalanego, oddzielnego od grzeszników, wywyższonego ponad niebiosy, takiego, który nie jest obowiązany, jak inni arcykapłani, do składania codziennej ofiary najpierw za swoje grzechy, a potem za grzechy ludu. To bowiem uczynił raz na zawsze, ofiarując samego siebie. Prawo bowiem ustanawiało arcykapłanami ludzi obciążonych słabością, słowo zaś przysięgi, złożonej po nadaniu Prawa, [ustanawia] Syna doskonałego na wieki.*

Tak więc uczestnicząc w Eucharystii uczestniczymy w śmierci Jezusa, która nas doprowadza do zbawienia.

III. Obecność Jezusa

Sobór Watykański II naucza, że Jezus jest obecny w Eucharystii:

1. w chlebie i winie
2. w słowie
3. w kapłanie
4. w ludzie

Ad. 1 Obecność Jezusa w chlebie i winie nie jest symboliczna, ale realna. Potwierdzeniem są słowa Jezusa z mowy Eucharystycznej (J6 dosłownie „jeśli nie będziecie gryźć mięsa Syna Człowieczego”).

Ad. 2 Za każdym razem, gdy czyta się w kościele Słowo, to Bóg mówi do swego ludu. Chodzi przede wszystkim o słowa czytane w liturgii z danego dnia. Cezary z Arles, biskup żyjący na przełomie V i VI wieku, pytał: *„Co wydaje się Wam większe i bardziej znamienite: słowo Boga czy Ciało Chrystusa? Jeśli chcecie na to pytanie udzielić poprawnej odpowiedzi, musicie odrzec, że słowo Boga nie jest w niczym mniejsze od Ciała Chrystusa. A zatem z taką samą dbałością, z jaką przyjmujemy Ciało Chrystusa, uważając, by żadna jego cząstka nie upadła na ziemię, tak samo powinniśmy starać się, by nasze dusze nie utraciły danego nam Słowa Boga, błędnie sądząc, że mówimy lub myślimy o czymś zupełnie innym. Ten, kto słucha niedbale słowa Boga, jest winien w takim samym stopniu, jak ów, który przez beztroskę dopuszcza tego, by Ciało Chrystusa upadło na ziemię” („Kazanie” 300, 2).*

Ad. 3 Kapłan jest in persona Christi = przez kapłana, alter Christi = jako Chrystus tzn. że ofiarę czyni sam Chrystus przez osobę kapłana. Eucharystia zaczęła się w wieczniku i trwa obiektywnie. Pytanie czy się w nią włączamy?

Ad. 4 Chrystus jest obecny w ludzie, bo Kościół jest ciałem Chrystusa, czyli żywym organizmem. Jezus jest żywo obecny w Kościele.

IV. Nazwy Eucharystii

- Łamanie chleba (gr. clasus tu artn) – pierwsi chrześcijanie używali tej nazwy Dz 2,42, występuje też w Łk 24 rozpoznanie Jezusa przez uczniów w Emaus. Arabowie do dziś nie używają noża, tylko łamią chleb. Musiał to być więc jakiś szczególny sposób łamania chleba.

- Eucharystia czyli dziękowanie za całe dzieło zbawienia.

- Msza – od łac. Missa, które pochodzi od słowa mitere = posyłać. „idźcie ofiara spełniona” – jesteśmy posłani, by nieść Dobrą Nowinę w świat.

V. Obrzędy

1. Obrzędy wstępne:
 - a) Śpiew, który ma na celu zjednoczenie zgromadzonych ludzi.
 - b) Znak krzyża. Krzyż jest znakiem miłości Boga do nas. Nie jesteśmy zbawieni przez krzyż, tylko przez miłość Boga, która objawiła się na krzyżu.
 - c) Pozdrowienie „Pan z wami” Mt 18,20 „gdzie są dwaj lub trzej zgromadzeni w Imię Moje, tam jestem pośród nich”, by uświadomić sobie obecność Chrystusa pośród nas.
 - d) Akt pokuty. Krótka chwila ciszy, która tu następuje nie ma być rachunkiem sumienia, ale wzbudzeniem aktu żalu (Mt 5,23-26: *Jeśli więc przyniesiesz dar swój przed ołtarz i tam wspomnisz, że brat twój ma coś przeciw tobie, zostaw tam dar swój przez ołtarzem, a najpierw idź i pojednaj się z bratem swoim! Potem przyjdź i dar swój ofiaruj! Pogódź się ze swoim przeciwnikiem szybko, dopóki jesteś z nim w drodze*) to moment, w którym możemy uświadomić sobie, że powinniśmy komuś wybaczyć i podejmujemy decyzję o przebaczeniu.
 - e) Rozgrzeszenie. Kapłan udziela absencji z grzechów powszednich. Na co dzień nie gromadź grzechów lekkich, natychmiast proś Boga o przebaczenie, uczyni znak krzyża, pomódl się, przeżegnaj się wodą święconą.
 - f) Hymn uwielbienia. Czyli „Chwała na wysokości”. Wielbimy Boga całkiem bezinteresownie, dlatego, że jest, nie patrząc na dary, dla Niego samego. Uwielbiamy, czyli mówimy kim dla nas jest Bóg. Czysty zachwyty bez kalkulacji.
 - g) Kolekta czyli zbiórka. Kapłan zaczyna modlitwę „módlmy się” wówczas mamy czas na uświadomienie swojej intencji, w jakiej będziemy modlić się na tej Eucharystii, a kapłan zbiera te wszystkie intencje.
2. Liturgia Słowa – jest to dialog, ponieważ w pierwszym czytaniu Bóg mówi do nas, my odpowiadamy psalmem. Bóg mówi do nas w drugim czytaniu i my odpowiadamy Alleluja. Liturgia słowa ma wymiar powszechny, bo w całym Kościele, na całym świecie mamy te same czytania. Pierwsze czytanie i Ewangelia mają ten sam temat. Drugie czytanie rozwija temat teologicznie. Natomiast Homilia wyjaśnia czytania. Przedmiotem kazania jest natomiast określony temat np. związany z rekolekcjami. Wypowiadając Credo, czyli wyznanie wiary, potwierdzamy, że wierzymy, we wszystko to co Bóg przekazał w Liturgii Słowa. Modlitwa wiernych, czyli przedstawienie prośb: za Kościół, za pasterzy, aż do uczestników liturgii.
3. Liturgia Eucharystyczna:
 - a) Przygotowanie darów: podstawowe dary to chleb i wino, ale symbolizują one wszystko co nosimy w sercu i możemy złożyć na ołtarzu.
 - b) Słowa błogosławieństwa – jest to jedno z osiemnastu błogosławieństw żydowskich: „Błogosławiony jesteś Panie, Boże wszechświata...” jest to błogosławieństwo za to co Bóg nam daje, a jest nam potrzebne do życia.
 - c) Obmycie rąk – historycznie przejęte z liturgii świątynnej, gdy kapłan obmywał ręce z krwi ofiar zwierząt, składanych na ołtarzu w świątyni i z pierwszych wieków, gdy kapłan przyjmował od wiernych ofiary w naturze. Obecnie gest duchowego oczyszczenia.
 - d) Kolekta pieniężna, kiedyś była to dziesięcina. Jest to również dar wiernych.
 - e) Prefacja to dialog kapłana ze wspólnotą rozpoczynający się od słów „Pan z wami”, wskazuje motyw dziękczynienia na dziś, np. święto.
 - f) Epikleza (epi – nad i caleo – wołać) – kapłan wyciąga ręce nad darami (chlebem i winem) i przywołuje Ducha Świętego, by przemienił je w Ciało i Krew.
 - g) Konsekracja – słowa te wypowiada sam Chrystus czyli kapłan alter Christi. Przy konsekracji potrzebna materia (chleb i wino) i forma (słowa). Kapłan nie może pomylić słów konsekracji. Kapłan może ewentualnie pomylić się w czasie konsekracji tylko jednej materii chleba lub wina.
 - h) Modlitwa Eucharystyczna – uporządkowana hierarchicznie począwszy od papieża, aż do wszystkich zmarłych.

- i) Małe podniesienie i końcowa modlitwa uwielbienia „Przez Chrystusa, z Chrystusem i w Chrystusie”
4. Obrzędy Komunii św. – modlitwa Pańska, czyli „Ojcze nasz”, skonstruowana jak wiele modlitw żydowskich na wzór Menory, czyli podstawa (wezwanie) i siedem ramion (prośb).
- a) Modlitwa o pokój i jedność – nie chodzi tu o zwykłą zgodę, ale o pokój – shalom, który ma rdzeń taki sam jak całość (shelem). Prosimy o to by być wewnętrznie scaleni – ocaleni, czyli zbawieni. Dlatego przekazujemy sobie znak pokoju, czyli znak zbawienia.
 - b) Przełamanie Hostii – obecnie część Hostii wkłada się do kielicha, a w czasach pierwszych chrześcijan połowę Hostii wkładano do Tabernakulum, a wyciągano połowę, która tam była zostawiona z poprzedniej Eucharystii, by pokazać jedność i ciągłość Eucharystii.
 - c) Panie nie jestem godzien... powiedz tylko słowo, a będzie uzdrowiona dusza moja. Słowa na podstawie Mt 8,8, gdzie konkretnie chodzi o uzdrowienie fizyczne sługi setnika. A będzie uzdrowiona dusza moja – w łacińskim oryginale jest anima, co oznacza i ducha i całego człowieka. To wskazuje, że Eucharystia jest uzdrowieniem całego człowieka a nie tylko duszy.
 - d) Komunia Święta – intymny moment, gdy spotykamy się z Jezusem. To również czas, by wspomnieć swoją intencję, którą przedstawialiśmy na początku. Ludzie, którzy nie mogą przyjąć Komunii świętej, mogą ją przyjąć duchowo, czyli wyrazić pragnienie przyjęcia Jezusa w rozmowie, w modlitwie.
5. Rozesłanie i błogosławieństwo Ite missa est = idźcie jesteście posłani.